



## Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle luonnoksesta koulutuspoliittiseksi selonteoksi

*Valtion nuorisoneuvosto on valtioneuvoston asettama nuorisotyön ja –politiikan asiantuntijaelin, jonka lakisääteisinä tehtävinä ovat:*

- *käsitellä nuorten kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita ja arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia nuoriin ja nuorille suunnattuihin palveluihin ja toimintoihin*
- *tehdä aloitteita ja esityksiä nuorisopolitiikan kehittämiseksi*
- *tuottaa ajankohtaista tietoa nuorista ja heidän elinoloistaan*
- *antaa opetus- ja kulttuuriministeriölle lausunto valtakunnalliseen nuorisotyön ja –politiikan ohjelmaan otettavista asioista*
- *seurata toimialan kansainvälistä kehitystä ja yhteistyötä*

### Yleistä

Selonteossa valtioneuvosto antaa linjaukset koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi. Selonteossa esitetään kohti 2040-lukua ulottuva koulutuksen ja tutkimuksen visio ja linjataan tarvittavat voimavarojen, rakenteiden ja ohjauksen muutokset. Selonteko annetaan eduskunnalle arviolta helmikuussa 2021.

### Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Valtion nuorisoneuvosto pitää selonteon tavoitetta koulutus- ja osaamistason nostosta kannatettavana. Ikäluokkien pienentyessä on entistä tärkeämpää, että koko nuorten ikäluokka suorittaa toisen asteen tutkinnon ja vähintään puolet nuorista suorittaa korkeakoulututkinnon. Samalla on kuitenkin huolehdittava, että tutkintojen korkea taso ja koulutuksen laatu säilyvät. Laadun varmistamiseksi on turvattava koulutuksen riittävä resursointi. Etenkin korkeakoulutuksen osalta selonteosta puuttuvat konkreettiset tavoitteet rahoituksen turvaamiseksi.

Vuoden 2017 Nuorisobarometrin mukaan yleisin syy koulutuksen keskeyttämiseen nuorilla oli väärä alavalinta (56 prosenttia keskeyttäneistä). Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että koulutustason nostamiseksi selonteossa tulisi käsitellä opinto-ohjauksen kehittämistä peruskoulussa nykyistä laajemmin. Opinto-ohjauksen laatuun täytyy panostaa, jotta mahdollisimman moni löytää itselleen mieluisan koulutuksen, jonka haluaa suorittaa loppuun asti. Osaavalla opinto-ohjauksella voidaan tasoittaa vanhempien vaikutusta koulutusvalintoihin.

Selonteossa tulisi kiinnittää vahvemmin huomiota mielenterveyden ja jaksamisen haasteisiin koulutuksen keskeyttämisen riskitekijöinä sekä käsitellä hyvinvointia ja mielenterveyttä tukevien palveluiden kehittämistarpeita. Valtion nuorisoneuvosto huomauttaa, että monet työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret kokevat, että kokonaisvaltainen hyvinvointi on edellytys työhön ja koulutukseen kiinnittymiseksi. Palvelujärjestelmässä tulee keskittyä kuuntelemaan nuorten näkemyksiä heidän hyvinvointinsa esteistä ja vähentää työn ja koulutuksen painoarvoa ohjauksessa. (Gretschel & Myllyniemi 2020.) Selonteossa tulee myös huomioda se, että kaikilla nuorilla ei ole mahdollisuuksia ja edellytyksiä toisen asteen tutkinnon suorittamiseen esimerkiksi terveydellisistä syistä.

Valtion nuorisoneuvosto näkee, että selonteossa tulisi nostaa esille moniammatillinen yhteistyö nuorisotyön kanssa. Koulunuorisotyö ja etsivä nuorisotyö edistävät nuorten sosiaalisia suhteita ja yhteisöllisyyttä sekä tarjoavat yksilöllistä tukea. Näitä palveluita tulee vahvistaa pitkäjänteisesti.



22.1.2021 VN/1972/2020

Valtion nuorisoneuvosto pitää hyvänä, että koulutusjärjestelmää pyritään kehittämään yhdenvertaisempaan suuntaan huomioimalla maahanmuuttajien aliedustus, sukupuolittuneet koulutusalat sekä koulutuksen periytyvyys koulutusjärjestelmässä. Samalla neuvosto näkee, että selonteossa tulee ottaa huomioon nykyistä enemmän erityisryhmien näkökulma. Esimerkiksi vammaisten nuorten tulee saada riittävä ohjaus ja tuki koko opiskelupolkunsa ajan.

Opiskelijoiden hyvinvointia edistetään myös riittävällä toimeentulolla. Opintotuen tulee mahdollistaa täysipäiväinen opiskelu riippumatta yksilön sosioekonomisesta taustasta tai asuinpaikkakunnasta.

2010-luvun lopulla tapahtunut syntyvyyden väheneminen noin neljäsosalla vaikuttaa huomattavalla tavalla koulutusjärjestelmään. Selonteossa todetaan useaan otteeseen, että ”väestömuutosten aiheuttamat paineet rahoituksen muutoksille ovat niin mittavat, että nykyinen rakenne ja tapa tuottaa koulutuspalveluita ei vastaisuudessa ole suuressa osassa Suomea mahdollinen”. Selonteossa tulisi kuitenkin tuoda ilmi mahdollisia ratkaisuja tähän muutokseen.

Väestöllisten näkymien eriytyessä on varmistettava, että suomalainen koulutusjärjestelmä pystyy vastaisuudessakin turvaamaan lapsille ja nuorille yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua asuinpaikasta riippumatta. Vuoden 2017 Nuorisobarometrin lisäotoksen mukaan asuinpaikka ei vielä määritellyt 15-29-vuotiaiden nuorten osaamista ja koulutusta koskevia asenteita ja kokemuksia. Erot harvaan asuttujen ja muiden alueiden nuorten välillä olivat pieniä. Asuinpaikkaa enemmän nuorten kokemuksia, asenteita ja koulutusvalintoja selittivät vanhempien koulutus ja toimeentulo sekä nuoren oma koulutustausta.

Valtion nuorisoneuvosto korostaa, että lapsilla ja nuorilla on oltava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa koulutusjärjestelmää kehitettäessä. Samalla tulee myös seurata, että koulutuksellinen tasa-arvo toteutuu jatkossakin eri puolilla maata. Nuoren tulee voida suorittaa oppivelvollisuutensa siten, että se ei vaadi lapsuudenkodista poismuuttamista.

Valtion nuorisoneuvosto esittää selontekoon lisättäväksi maininnan siitä, että päätettäessä koulu- ja oppilaitosverkon muutoksista tulee aina Lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti tehdä lapsivaikutusten arviointi. Tähän kuuluvat esimerkiksi tieteellisen tiedon hyödyntäminen ja lasten mielipiteen selvittäminen ennen päätöksentekoa.

Valtion nuorisoneuvosto korostaa, että selonteossa tulisi huomioida koulutusjärjestelmän ulkopuolella tapahtuva oppiminen ja osaamisen kasvu. Nuorisobarometrin (2017) mukaan 94 prosenttia 15-29-vuotiaista nuorista kertoo oppineensa monia tärkeitä tietoja ja taitoja koulutuksen ulkopuolella. Koulun ulkopuolella opittiin sosiaalisia taitoja, suvaitsevaisuutta, ongelmanratkaisukykyä ja kriittistä ajattelua enemmän kuin koulussa. Arjessa, harrastuksissa, nuorisotyössä ja koulutuksessa tapahtuva oppiminen tukevatkin toinen toisiaan ja edesauttavat osaamistason nostoa sekä uusien innovaatioiden syntymistä. Vahva kansalaisyhteiskunta ja koulutusjärjestelmä ovat avainasemassa suomalaisen menestyskertomuksen luomisessa.

Selonteossa tulisi nostaa lisäksi esille vaihtoehtoiset oppimisympäristöt, kuten nuorten työpajat. Monilla työpajoilla voi suorittaa tutkinnon osia tai kokonaisia tutkintoja ja ne vastaavat kokonaisvaltaisen yksilöllisen tuen tarpeisiin. Vaihtoehtoisia oppimisympäristöjä, kuten työpajoja, tulee hyödyntää aiempaa laajemmin opiskelun tukena sekä yksilöllisten koulutuspolkujen mahdollistajina.

### **Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät**



Valtion nuorisoneuvosto

22.1.2021 VN/1972/2020

Valtion nuorisoneuvosto toteaa, että nuoret suhtautuvat hyvin myönteisesti oppimiseen ja koulutukseen. Vuoden 2017 Nuorisobarometrin mukaan 96 prosenttia nuorista piti uusien asioiden oppimista hauskana ja yleissivistystä itsessään arvokkaana. 94 prosenttia uskoi koulutuksen parantavan olennaisesti työnsaantimahdollisuuksia.

Selonteon mukaan suomalaisilla nuorilla on erinomaiset tiedolliset valmiudet yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen, mutta kiinnostus vaikuttamiseen on kansainvälisessä vertailussa alhainen. Vuoden 2018 Nuorisobarometrin tulokset kuitenkin osoittavat, että nuoret ovat aiempaa kiinnostuneempia politiikasta ja yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. Nuorista 45 prosenttia oli myös vaikuttanut itselle tärkeisiin yhteiskunnallisiin asioihin, kun vuonna 2013 näin vastasi tehneensä 31 prosenttia. Poliittisessa toiminnassa mukana olevien osuus oli kaksinkertaistunut viidessä vuodessa, ollen 15 prosenttia vuonna 2018.

On huomioitava, että kiinnostus politiikkaan sekä äänestysaktiivisuus eriytyvät nuorilla aikuisilla voimakkaasti koulutuksen mukaan. Erot ovat suuria etenkin korkeakoulutaustaisten ja ammatillisessa koulutuksessa opiskelevien tai ammatillisen tutkinnon suorittaneiden välillä. Valtion nuorisoneuvosto katsoo, että selonteossa tulisi nostaa yhdeksi painopistealueeksi yhteiskunnallisen osallistumisen eriytymisen vähentäminen esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa tapahtuvaa yhteiskunnallista opetusta kehittämällä.

Helsingissä 22.1.2021

Valtion nuorisoneuvoston puolesta

Anna-Maria Tenojoki  
pääsihteeri

## Lähteet

Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) (2018) Opin polut ja pientareet. Nuorisobarometri 2017. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuriministeriö.

Pekkarinen, Elina & Myllyniemi, Sami (toim.) (2019) Vaikutusvaltaa Euroopan laidalla. Nuorisobarometri 2018. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuriministeriö.

Pulkkinen, Jonna ja Rautopuro, Juhani (2018) Opin polut ja pientareet harvaan asutuilla alueilla. Nuorisobarometri 2017 lisäotos. Valtion nuorisoneuvosto, opetus- ja kulttuuriministeriö.

Gretschel, Anu ja Myllyniemi, Sami (2020) Kuulummeko yhteiskuntaan? Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten käsityksiä tulevaisuudesta, demokratiasta ja julkisista palveluista. Kunnallisanalan kehittämissäätien Tutkimusjulkaisu-sarjan julkaisu nro 110.